Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (drugo vijeće)

26. ožujka 2026.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Približavanje zakonodavstava – Odgovornost za neispravne proizvode – Direktiva 85/374/EEZ – Članak 13. – Povezanost sa sustavom subjektivne odgovornosti – Proizvođačeva krivnja povezana s neispravnošću proizvoda – Članak 10. – Početak tijeka trogodišnjeg zastarnog roka u slučaju štete koja se sastoji od progresivne bolesti – Pojam ‚[saznanje za štetu]' – Članak 11. – Prestanak oštećenikovih prava – Valjanost – Članak 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima – Pravo na pristup sudu"

U predmetu C-338/24,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Cour d'appel de Rouen (Žalbeni sud u Rouenu, Francuska), odlukom od 25. travnja 2024., koju je Sud zaprimio 7. svibnja 2024., u postupku

LF

protiv

Sanofi Pasteur SA,

SUD (drugo vijeće),

u sastavu: K. Jürimäe, predsjednica vijeća, K. Lenaerts, predsjednik Suda, u svojstvu suca drugog vijeća, F. Schalin (izvjestitelj), M. Gavalec i Z. Csehi, suci,

nezavisna odvjetnica: L. Medina,

tajnik: G. Chiapponi, administrator,

uzimajući u obzir pisani dio postupka i nakon rasprave održane 26. ožujka 2025.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za osobu LF, M. Leroux, *avocate*,

– za Sanofi Pasteur SA, A. Aviges, D. Lapillonne, F. Molinié i F. Monteret-Amar, *avocats*,

– za francusku vladu, M. de Lisi, B. Fodda i B. Travard, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: francuski

– za njemačku vladu, J. Möller, M. Hellmann i A. Sahner, u svojstvu agenata,

– za nizozemsku vladu, M. K. Bulterman i J. M. Hoogveld, u svojstvu agenata,

– za Vijeće Europske unije, D. Bringuier i N. Brzezinski, u svojstvu agenata,

– za Europsku komisiju, M. Owsiany-Hornung i C. Valero, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 19. lipnja 2025.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članaka 10. i 13. Direktive Vijeća 85/374/EEZ od 25. srpnja 1985. o približavanju zakona i drugih propisa država članica u vezi s odgovornošću za neispravne proizvode (SL 1985., L 210, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 22., str. 3.) i na valjanost članka 11. te direktive s obzirom na članak 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između osobe LF, fizičke osobe, i društva Sanofi Pasteur SA u pogledu zahtjeva za naknadu štete koja je navodno nastala kao posljedica cijepljenja.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Prva, deveta, deseta, jedanaesta i trinaesta uvodna izjava Direktive 85/374 glase:

„budući da treba približiti zakone država članica u vezi s odgovornošću proizvođača za štete uzrokovane neispravnošću njegovih proizvoda, jer bi postojeće razlike mogle narušiti tržišno natjecanje i utjecati na kretanje robe unutar zajedničkoga tržišta te dovesti do različitog stupnjevanja zaštite potrošača od šteta po zdravlje i imovinu koje je prouzročio neispravan proizvod;

[...]

budući da zaštita potrošača zahtijeva naknadu za smrt ili tjelesnu ozljedu, kao i naknadu za oštećenje imovine; [...]

budući da je [jedinstveni] rok zastare za podnošenje zahtjeva za odštetu u interesu oštećene osobe i proizvođača;

budući da proizvodi s vremenom zastarijevaju, razvijaju se viši standardi sigurnosti, a znanost i tehnologija napreduju; budući da je zbog toga nerazumno proizvođača neograničeno vrijeme držati odgovornim za neispravnost njegova proizvoda; budući da stoga odgovornost ističe nakon određenog razdoblja, a da se ne dovode u pitanje sudski utuženi zahtjevi koji su u tijeku;

[...]

budući da, prema zakonskim sustavima država članica, oštećena osoba može podnijeti zahtjev za naknadu štete koji se zasniva na ugovornoj odgovornosti ili drugoj odgovornosti koja nije predviđena ovom Direktivom; ako te odredbe također služe za postizanje cilja djelotvorne zaštite potrošača, ova Direktiva na njih nema utjecaja; budući da, ako je u nekoj državi članici već postignuta djelotvorna zaštita potrošača u sektoru farmaceutskih proizvoda i posebnim sustavom odgovornosti, zahtjevi na osnovi toga sustava mogući su na sličan način."

4 Članak 1. Direktive 85/374 glasi:

„Proizvođač je odgovoran za štetu prouzročenu neispravnošću svojega proizvoda."

5 Članak 4. te direktive predviđa:

„Oštećena osoba mora dokazati štetu, neispravnost i uzročnu vezu između neispravnosti i štete."

6 Članak 6. navedene direktive određuje:

„Proizvod je neispravan kad ne pruža sigurnost koju osoba ima pravo očekivati, obzirom na sve okolnosti, uključujući:

(a) predstavljanje proizvoda;

(b) uporabu proizvoda, tj. način na koji bi bilo razumno očekivati da bi se proizvod mogao koristiti

(c) vrijeme kada je proizvod stavljen na tržište.

2. Proizvod se ne smatra neispravnim samo zato što je bolji proizvod kasnije stavljen na tržište."

7 U skladu s člankom 10. te direktive:

„1. Države članice [u svojem] zakonodavstvu [predviđaju da tužba za naknadu štete predviđena ovom direktivom zastarijeva u roku od tri godine od datuma kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, neispravnost i identitet proizvođača].

2. Ova Direktiva neće imati utjecaj na zakone država članica kojima se uređuje odgoda ili prekid razdoblja zastare."

8 Članak 11. Direktive 85/374 glasi:

„Države članice će u svom zakonodavstvu predvidjeti da se prava dodijeljena oštećenoj osobi u skladu s ovom Direktivom gase po isteku razdoblja od deset godina od dana kada je proizvođač stavio na tržište proizvod koji je prouzročio štetu, osim ako je oštećena osoba u međuvremenu pokrenula [sudski] postupak protiv proizvođača."

9 Članak 13. te direktive predviđa:

„Ova Direktiva nema utjecaja ni na koja prava koja bi oštećena osoba mogla imati u skladu sa zakonskim propisima o ugovornoj ili drugoj odgovornosti ili posebnim sustavom odgovornosti koji je postojao u trenutku kada je ova Direktiva priopćena.”

Francusko pravo

10 Članak 1240. Građanskog zakonika određuje:

„Svaka radnja neke osobe kojom je drugome uzrokovana šteta obvezuje onoga tko je kriv za njezin nastanak da je nadoknadi.”

11 Članak 1245. tog zakonika glasi kako slijedi:

„Proizvođač je odgovoran za štetu koju uzrokuje neispravnost njegova proizvoda, neovisno o tome je li u ugovornom odnosu s oštećenikom.”

12 Članak 1245-15 navedenog zakonika određuje:

„Osim u slučaju krivnje proizvođača, njegova odgovornost na temelju odredbi iz ovog poglavlja prestaje deset godina nakon stavljanja na tržište proizvoda koji je prouzročio štetu, osim ako je oštećena osoba u međuvremenu pokrenula sudski postupak.”

13 U članku 1245-16 tog zakonika navedeno je:

„Razdoblje zastare od tri godine primjenjuje se za postupak naknade štete na temelju odredbi iz ovog poglavlja, pri čemu razdoblje zastare počinje teći od dana kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, neispravnost i identitet proizvođača.”

14 Članak 1245-17 Građanskog zakonika određuje:

„Odredbe iz ovog poglavlja ne utječu ni na koja prava koja bi oštećenik mogao imati na temelju propisa o ugovornoj ili drugoj odgovornosti ili posebnog sustava odgovornosti.

Proizvođač je i dalje odgovoran za posljedice svoje krivnje i krivnje osoba za koje odgovara.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

15 Nakon što je 20. ožujka 2003. cijepljena cjepivom Revaxis, koje je proizvelo društvo Sanofi Pateur, protiv difterije, tetanusa i dječje paralize, osoba LF izjavila je da od 2004. pati od različitih simptoma, upala i bolova (problemi s probavom, grlobolja, bolovi u ramenima, rukama i šakama, bol u vratu, infekcije urinarnog trakta, bolovi u donjem dijelu leđa, gubitak kose). Ona je od 3. prosinca 2005. u više navrata bila na bolovanju.

16 Budući da joj je na temelju različitih liječničkih pretraga 2008. dijagnosticiran makrofagni miofascitis koji je upućivao na prisutnost aluminijeva hidroksida, adjuvansa koji se upotrebljava u određenim cjepivima, osoba LF je 2. lipnja 2015. pokrenula postupak pred commissionom de conciliation et d’indemnisation des accidents médicaux (Povjerenstvo za mirenje i naknade za medicinske nezgode), koji je naložio provedbu vještačenja. Tim je vještačenjem utvrđeno da se

stanje osobe LF stabiliziralo 20. rujna 2016. i da se ne može zaključiti da je njezina bolest uzrokovana cijepljenjem cjepivom Revaxis. Slijedom toga, to je povjerenstvo odbilo zahtjev osobe LF.

17 Budući da se nije slagala sa zaključkom izvješća vještaka, osoba LF je u lipnju 2020. podnijela tužbu protiv, među ostalim, društva Sanofi Pasteur, tribunalu judiciaire d'Alençon (Prvostupanjski redovni sud u Alençonu, Francuska) kojom je zahtijevala naknadu štete za koju smatra da joj je uzrokovana tim cijepljenjem, a koju temelji na odgovornosti za neispravne proizvode te na subjektivnoj odgovornosti.

18 Tužbeni zahtjev osobe LF odbijen je rješenjem suca nadležnog za prethodni postupak pri tribunalu judiciaire d'Alençon (Prvostupanjski redovni sud u Alençonu) od 10. lipnja 2021. u kojem je, među ostalim, utvrđeno da je tužba protiv društva Sanofi Pasteur zastarjela na temelju članka 1245-16 Građanskog zakonika jer se temelji na odgovornosti proizvođača za neispravne proizvode.

19 Presudom od 31. svibnja 2022. cour d'appel de Caen (Žalbeni sud u Caenu, Francuska) u bitnome je potvrdio to rješenje u kojem je smatrao da su nedopušteni zahtjev osobe LF koji se temelji na člancima 1245-1 i sljedećima Građanskog zakona te onaj koji se temelji na člancima 1240. i 1241.

20 Presudom od 5. srpnja 2023. Cour de cassation (Kasacijski sud, Francuska) ukinuo je presudu tog suda osobito zato što „[u] slučaju progresivne [bolesti] za koju nije moguće utvrditi datum stabilizacije ne može početi teći zastarni rok utvrđen [člankom 1245-16 Građanskog zakonika]". Cour de cassation (Kasacijski sud) uputio je predmet couru d'appel de Rouen (Žalbeni sud u Rouenu, Francuska), sudu koji je uputio zahtjev, pred kojim osoba LF tvrdi da protiv društva Sanofi Pasteur može podnijeti tužbu kako na temelju odgovornosti za neispravne proizvode tako i na temelju općeg sustava subjektivne odgovornosti.

21 S jedne strane, kada je riječ o subjektivnoj odgovornosti, osoba LF tvrdi da je društvo Sanofi Pasteur skrivljeno postupilo na način koji se razlikuje od sigurnosnog nedostatka cjepiva Revaxis jer unatoč brojnim upozorenjima o štetnim nuspojavama tog cjepiva uopće nije reagiralo niti provelo ikakvo istraživanje ni nadzor nakon što ga je stavilo na tržište.

22 S druge strane, što se tiče dopuštenosti njezine tužbe na temelju odgovornosti za neispravne proizvode, osoba LF smatra da je desetogodišnji zastarni rok predviđen člankom 1245-15 Građanskog zakonika, koji počinje teći od trenutka stavljanja na tržište cjepiva kojim je cijepljenja, lišava njezina prava na pristup sudu, s obzirom na to da je njezina bolest složena i progresivna. Usto, trogodišnji zastarni rok predviđen člankom 1245-16 Građanskog zakonika, koji počinje teći od trenutka saznanja za štetu, neispravnost proizvoda i identitet proizvođača, može početi teći tek od datuma stabilizacije štete. Stoga je u tom pogledu trebalo uzeti u obzir njezinu posebnu situaciju, a ta je da je njezina tjelesna ozljeda posljedica progresivne bolesti.

23 Društvo Sanofi Pasteur pak osporava sve argumente osobe LF. To društvo najprije tvrdi da je u predmetnom slučaju tužba na temelju subjektivne odgovornosti nedopuštena jer se krivnja na koju se poziva osoba LF, to jest nepostojanje dužne pažnje u pogledu proizvoda ili nadzora nad njime nakon njegova stavljanja na tržite, ne razlikuje od sigurnosnog nedostatka na koji se poziva na temelju odgovornosti za neispravne proizvode. Nadalje društvo Sanofi Pasteur tvrdi da je nastupila zastara iz članka 1245-15 Građanskog zakonika, s obzirom na to da je proteklo više od

deset godina od stavljanja na tržište cjepiva Revaxis. Naposljetku, on smatra da je nastupila i trogodišnja zastara iz članka 1245-16 Građanskog zakonika, koja teče od datuma na koji je osoba LF saznala za štetu.

24 Kao prvo, sud koji je uputio zahtjev pita se o dosegu članka 13. Direktive 85/374, kako ga je protumačio Sud u presudi od 25. travnja 2002., González Sánchez (C-183/00, EU:C:2002:255). U toj je presudi Sud naime presudio da članak 13. treba tumačiti na način da prava koja zakonodavstvo države članice dodjeljuje osobama koje su pretrpjele štetu uzrokovanu neispravnim proizvodom, na temelju općeg sustava odgovornosti koji ima isti temelj kao i onaj uspostavljen tom direktivom mogu biti ograničena nakon prenošenja te direktive u unutarnji pravni poredak navedene države. Cour de cassation (Kasacijski sud) presudio je da osoba kojoj je šteta prouzročena neispravnim proizvodom može pokrenuti postupak za utvrđivanje odgovornosti protiv proizvođača tog proizvoda na temelju sustava njegove subjektivne odgovornosti ako dokaže da joj je šteta nastala proizvođačevom krivnjom, na primjer zadržavanjem na tržištu proizvoda za čiju neispravnost zna ili pak proizvođačevom povredom obveze dužne pažnje u pogledu rizika povezanih s proizvodom. U tim se okolnostima sud koji je uputio zahtjev u biti pita o sukladnosti te sudske prakse Coura de cassation (Kasacijski sud) s tumačenjem Suda tog članka 13.

25 Kao drugo, sud koji je uputio zahtjev dvoji o valjanosti članka 11. Direktive 85/374. Budući da je tom odredbom predviđeno da prava dodijeljena oštećeniku u skladu s tom direktivom prestaju deset godina od datuma kada je proizvođač stavio na tržište proizvod koji je prouzročio štetu, taj se sud pita ne dovodi li primjena tog sustava do toga da osoba koja je pretrpjela progresivnu štetu uzrokovanu neispravnim proizvodom biva lišena svojeg prava na pristup sudu.

26 Kao treće, kada je riječ o tumačenju članka 10. Direktive 85/374, sud koji je uputio zahtjev se u biti pita o određivanju trenutka od kojeg počinje teći trogodišnji zastarni rok predviđen tom odredbom. Naime, u skladu sa sudskom praksom Coura de cassation (Kasacijski sud), članak 1245-16 Građanskog zakonika, kojim je taj članak 10. prenesen u francusko pravo, trebao bi se tumačiti na način da, kada je riječ o tjelesnim ozljedama, trenutak od kojeg počinje teći navedena zastara mora biti datum stabilizacije štete. Međutim, čini se da se takvo tumačenje udaljava od teksta navedenog članka 10. koji utvrđuje da taj trenutak koincidira s datumom kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, neispravnost proizvoda i identitet proizvođača.

27 U tim je okolnostima cour d'appel de Rouen (Žalbeni sud u Rouenu, Francuska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članak 13. Direktive [85/374], kako je protumačen u presudi od 25. travnja 2002. [González Sánchez (C-183/00, EU:C:2002:255)], a u skladu s kojim se oštećenik može pozvati na druge sustave ugovorne ili izvanugovorne odgovornosti koji se temelje na drukčijim osnovama od sustava uvedenog [navedenom d]irektivom, tumačiti na način da osoba kojoj je prouzročena šteta neispravnim proizvodom može od proizvođača zatražiti naknadu štete na temelju općeg sustava subjektivne odgovornosti, pozivajući se osobito na činjenicu da je proizvod zadržan na tržištu, na povredu obveze dužne pažnje u pogledu rizika povezanih s proizvodom ili, općenito, na sigurnosni nedostatak proizvoda?

2. Je li članak 11. Direktive [85/374], u skladu s kojim se prava oštećenika na temelju te direktive gase po isteku razdoblja od deset godina od dana kada je proizvod koji je prouzročio štetu stavljen na tržište, protivan odredbama članka 47. [Povelje] jer se njime osobu koja pati od progresivne bolesti prouzročene neispravnim proizvodom lišava njezina prava na pristup sudu?

3. Može li se članak 10. Direktive [85/374], u kojem se kao početak trogodišnjeg roka zastare utvrđuje ‚da[n] kada je [oštećenik] saznao ili morao saznati za štetu', tumačiti na način da taj rok počinje teći tek od dana na koji je saznao za ukupnu štetu, konkretno od trenutka utvrđenja dana stabilizacije stanja koji je definiran kao trenutak od kojeg se stanje osobe koja je pretrpjela tjelesnu ozljedu više ne mijenja – tako da, u slučaju progresivne [bolesti], rok zastare ne počinje teći – a ne od dana na koji se šteta povezana s neispravnim proizvodom nedvojbeno pojavila, neovisno o njezinu kasnijem razvoju?"

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

28 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 13. Direktive 85/374 tumačiti na način da mu se protivi to da osoba kojoj je prouzročena šteta neispravnim proizvodom zahtijeva naknadu te štete od proizvođača na temelju općeg sustava subjektivne odgovornosti pozivajući se na činjenicu da je na tržištu zadržan proizvod za čiju neispravnost proizvođač zna ili na to da je proizvođač povrijedio svoju obvezu dužne pažnje u pogledu rizika povezanih s proizvodom odnosno na bilo koje drugo skrivljeno postupanje koje je povezano sa sigurnosnim nedostatkom neispravnog proizvoda.

29 Dok članak 1. Direktive 85/374 određuje da je proizvođač odgovoran za štetu prouzročenu neispravnošću svojega proizvoda, njezin članak 4. pobliže određuje da oštećenik mora dokazati štetu, neispravnost i uzročnu vezu između neispravnosti i štete. Te odredbe, u vezi s prvom uvodnom izjavom navedene direktive, uspostavljaju načelo objektivne odgovornosti proizvođača koja se temelji na neispravnosti proizvoda, koja je u skladu s člankom 6. te direktive definirana kao sigurnosni nedostatak tog proizvoda koji proizvođač može s pravom očekivati uzimajući u obzir sve okolnosti.

30 U tom kontekstu članak 13. Direktive 85/374 navodi da ona ne utječe ni na koja prava koja bi oštećenik mogao imati na temelju propisa o ugovornoj ili drugoj odgovornosti ili posebnog sustava odgovornosti koji je postojao u trenutku priopćenja te direktive u nacionalnom pravu.

31 U svojoj presudi od 25. travnja 2002, González Sánchez (C-183/00, EU:C:2002:255), Sud je pojasnio da se članak 13. ne može tumačiti na način da državama članicama ostavlja mogućnost zadržavanja općeg sustava odgovornosti za neispravne proizvode koji se razlikuje od onoga predviđenog Direktivom 85/374. Naime, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, cilj te direktive je, kada je riječ o aspektima koje uređuje, potpuno usklađivanje zakona i drugih propisa država članica (presuda od 21. prosinca 2011, Dutrueux, C-495/10, EU:C:2011:869, t. 20. i navedena sudska praksa). Iz toga slijedi da se ne može zadržati nacionalni sustav proizvođačeve odgovornosti koji ima isti temelj kao i sustav uspostavljen navedenom direktivom i koji se ne primjenjuje samo na određeni sektor proizvodnje (vidjeti u tom smislu presudu od 25. travnja 2002., González Sánchez, C-183/00, EU:C:2002:255, t. 33.).

32 Za razliku od toga, nije tako kada je riječ o sustavima ugovorne ili izvanugovorne odgovornosti koji su predviđeni navedenim člankom 13, koji imaju drugačije temelje, kao što su jamstvo u pogledu skrivenih nedostataka ili krivnja. Naime, ta odredba ne isključuje da oštećenik ima pravo zahtijevati naknadu te štete na temelju drugih sustava odgovornosti (vidjeti u tom smislu presudu od 25. travnja 2002., González Sánchez, C-183/00, EU:C:2002:255, t. 31.).

33 U predmetnom slučaju osoba LF podnijela je tužbu za naknadu štete protiv društva Sanofi Pasteur, kako na temelju članka 1245. Građanskog zakonika, kojim je u francusko pravo prenesen sustav subjektivne odgovornosti za neispravne proizvode predviđen Direktivom 85/374, tako i na temelju članka 1240. tog zakonika, koji predviđa opći sustav subjektivne odgovornosti. Konkretnije, kada je riječ o njezinoj tužbi na temelju subjektivne odgovornosti, iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da osoba LF tvrdi da je društvo Sanofi Pasteur skrivljeno postupalo kada je zadržalo na tržištu cjepivo o kojem je riječ u glavnom postupku unatoč činjenici da je znalo za njegov sigurnosni nedostatak. Ona smatra da je navedeno društvo isto tako povrijedilo svoju obvezu dužne pažnje u pogledu poznatih rizika povezanih s proizvodom o kojem je riječ.

34 U tom pogledu valja primijetiti da skrivljeno ponašanje koje se zahtijeva u okviru nacionalnog sustava subjektivne odgovornosti predstavlja temelj koji se razlikuje od neispravnosti proizvoda kako je definirana člankom 6. Direktive 85/374. Upravo ta razlika u temeljima predstavlja kriterij na temelju kojeg je moguće utvrditi, u skladu s člankom 13. te direktive, može li se istodobno pozvati i na nacionalni sustav odgovornosti i na sustav odgovornosti predviđen navedenom direktivom.

35 U tim okolnostima na prvo pitanje valja odgovoriti tako da članak 13. Direktive 85/374 treba tumačiti na način da mu se ne protivi to da osoba kojoj je prouzročena šteta neispravnim proizvodom zahtijeva naknadu te štete od proizvođača na temelju općeg sustava subjektivne odgovornosti pozivajući se na činjenicu da je na tržištu zadržan proizvod za čiju neispravnost proizvođač zna ili na to da je proizvođač povrijedio svoju obvezu dužne pažnje u pogledu rizika povezanih s proizvodom odnosno na bilo koje drugo skrivljeno postupanje koje je povezano sa sigurnosnim nedostatkom neispravnog proizvoda.

Treće pitanje

36 Svojim trećim pitanjem, koje valja ispitati prije drugog pitanja, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 10. stavak 1. Direktive 85/374 tumačiti na način da zastarni rok predviđen tom odredbom počinje teći od datuma kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, koja je nedvojbeno nastala u vezi s neispravnim proizvodom, i to neovisno o njezinu daljnjem razvoju, zatim za neispravnost proizvoda i za identitet proizvođača te da mu se protivi to da taj rok može početi teći tek od datuma stabilizacije štete.

37 Valja podsjetiti na to da iz ustaljene sudske prakse proizlazi da prilikom tumačenja odredbe prava Unije valja uzeti u obzir ne samo njezin tekst nego i kontekst u kojem se nalazi te ciljeve propisa kojeg je ona dio (vidjeti presude od 6. listopada 1982., Cilfit i dr., 283/81, EU:C:1982:335, t. 20. i od 19. prosinca 2024., Ford Italia, C-157/23, EU:C:2024:1045, t. 42.).

38 Kada je riječ o tekstu članka 10. stavka 1. Direktive 85/374, on predviđa da tužba protiv proizvođača zastarijeva „[tri godine od datuma kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, neispravnost i identitet proizvođača]”. Stoga se ta odredba ne može tumačiti na način da se odnosi na datum stabilizacije oštećenikova stanja, to jest na datum kada se ta šteta prestala

razvijati, kao datum od kojeg počinje teći zastarni rok. Naime, njome se samo početak tijeka tog roka uvjetuje saznanjem za tri elementa, među kojima je saznanje za štetu, a da se pritom ne navodi stabilizacija ili datum stabilizacije te štete.

39 Kada je riječ o kontekstu u kojem se nalazi članak 10. stavak 1. Direktive 85/374, s jedne strane, valja istaknuti da, u skladu s njezinim člankom 4., oštećenik mora dokazati štetu, neispravnost i uzročnu vezu između neispravnosti i štete. S druge strane, valja naglasiti da članak 9. navedene direktive definira štetu kao, među ostalim, štetu nastalu smrću ili tjelesnim ozljedama, dok je u devetoj uvodnoj izjavi te direktive navedeno da zaštita potrošača zahtijeva naknadu, među ostalim, štete uzrokovane smrću ili tjelesnom ozljedom. Međutim, na temelju tih odredaba ili te uvodne izjave ne može se zaključiti da naknada štete mora ispunjavati posebne uvjete određenog sustava i da je uvjetovana stabilizacijom oštećenikova stanja ili time da se on upoznao s cjelokupnošću uzrokovane mu štete.

40 Usto, budući da članak 11. navedene direktive predviđa da prava dodijeljena oštećeniku u skladu s tom direktivom prestaju kada protekne deset godina od datuma kada je proizvođač stavio na tržište proizvod koji je prouzročio štetu, utvrditi da je početak tijeka zastarnog roka predviđenog tom odredbom datum stabilizacije štete moglo bi ugroziti djelotvornost zaštite uspostavljene Direktivom 85/374. Naime, ne može se isključiti da se šteta stabilizira nakon isteka tog desetogodišnjeg roka od datuma stavljanja proizvoda na tržište pa oštećenik više ne može pokrenuti postupak na temelju proizvođačeve odgovornosti.

41 Kada je riječ o ciljevima koji se nastoje postići Direktivom 85/374, njezin je cilj, kao što proizlazi iz njezine prve uvodne izjave, okončati nejednakost u nacionalnim pravima koja može dovesti do razlika na razini zaštite potrošača unutar Unije. U skladu s njezinom jedanaestom uvodnom izjavom, ujednačavanje pravila utvrđenih tom direktivom također ima za cilj i ograničiti, na razini Unije, odgovornost proizvođača na razuman rok. Naposljetku, iz desete uvodne izjave navedene direktive proizlazi da je jedinstveni trogodišnji zastarni rok za podnošenje tužbe za naknadu štete u interesu i oštećenika i proizvođača. U tom je kontekstu jedna od svrha članka 10. Direktive 85/374 ispuniti zahtjeve pravne sigurnosti u interesu strana o kojima je riječ (vidjeti u tom smislu presudu od 9. veljače 2006., O'Byrne, C-127/04, EU:C:2006:93, t. 26.).

42 Utvrditi da je početak tijeka trogodišnjeg zastarnog roka datum stabilizacije štete moglo bi ugroziti različite ciljeve. Naime, kao što proizlazi iz točke 40. ove presude, takvo tumačenje članka 10. stavka 1. Direktive 85/374 nužno ne jamči zaštitu potrošača ni naknadu štete koja im je uzrokovana neispravnim proizvodima. Usto, to bi bilo u suprotnosti s očuvanjem pravne sigurnosti jer bi provedbu sustava odgovornosti iz Direktive 85/374 učinilo ovisnom o aleatornom uvjetu. U tom pogledu valja primijetiti da je u slučaju progresivne bolesti datum stabilizacije štete po prirodi neizvjestan te bi čak mogao koincidirati sa smrću oštećenika.

43 Za razliku od toga, čak i u slučaju štete koja se sastoji u progresivnoj bolesti, utvrditi da trogodišnji zastarni rok počinje teći od datuma kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, u smislu da je ona nedvojbeno nastala u vezi s neispravnim proizvodom, i to neovisno o njezinu daljnjem razvoju, te za neispravnost proizvoda i identitet proizvođača omogućuje osiguranje načela pravne sigurnosti kako u interesu oštećenika tako i u interesu proizvođača. Konkretnije, to omogućuje utvrditi izvjestan i jedinstveni datum od kojeg počinje teći trogodišnji zastarni rok.

44 Naposljetku, valja naglasiti da takvo tumačenje članka 10. stavka 1. Direktive 85/374 ne povređuje oštećenikovo pravo na naknadu potpune štete koju je pretrpio.

45 Naime, iz sudske prakse Suda proizlazi da odgovarajuća i potpuna naknada štete koja je oštećenicima uzrokovana neispravnim proizvodima mora biti osigurana za štete uzrokovane smrću ili tjelesnim ozljedama koje su posljedica neispravnosti proizvoda u okviru određenom tom direktivom (vidjeti u tom smislu presudu od 5. ožujka 2015., Boston Scientific Medizintechnik, C-503/13 i C-504/13, EU:C:2015:148, t. 45. i 46.).

46 S tim u vezi ipak valja utvrditi da, iako se takva naknada štete mora osigurati, Direktiva 85/374 ne uređuje sve aspekte takve naknade.

47 Tako se, u skladu s člankom 10. stavkom 2. Direktive 85/374, odredbe o prekidu ili zastoju zastare, koje su u nadležnosti država članica, primjenjuju na rok predviđen člankom 10. stavkom 1. te direktive. Isto tako, članak 11. te direktive određuje da prava dodijeljena oštećeniku prestaju kada protekne deset godina od dana kada je proizvođač stavio na tržište proizvod koji je prouzročio štetu, osim ako je oštećenik u međuvremenu pokrenuo sudski postupak protiv tog proizvođača. Stoga se toj direktivi ne protivi to da, ako je tužba za naknadu štete podnesena u okviru tih rokova, oni budu prekinuti ili se s njima zastane na temelju nacionalnog prava, kako bi se vidjelo kako će se razvijati bolest tako da oštećenik može ishoditi potpunu naknadu svoje štete na temelju navedene direktive. Ipak, tom direktivom nisu pobliže određeni uvjeti pod kojima se s tim rokovima može zastati ili pod kojima oni mogu biti prekinuti.

48 U tim okolnostima je na unutarnjem pravnom poretku svake države članice da na temelju načela postupovne autonomije, pod uvjetom da su poštovana načela ekvivalentnosti i djelotvornosti, odredi načine pravila koja omogućuju odgovarajuću i potpunu naknadu štete uzrokovane neispravnim proizvodom (vidjeti u tom smislu presudu od 21. lipnja 2017., W i dr.., C-621/15, EU:C:2017:484, t. 25.).

49 Kad je riječ posebice o načelu djelotvornosti, to načelo što se tiče postupovnih pravila o pravnim sredstvima namijenjenima zaštiti pravâ koja pojedincima dodjeljuje pravo Unije zahtijeva da ta pravila ne čine praktično nemogućim ili pretjerano teškim ostvarivanje prava koja im dodjeljuje pravni poredak Unije (presuda od 21. lipnja 2017., W i dr., C-621/15, EU:C:2017:484, t. 26.).

50 Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, na treće pitanje valja odgovoriti tako da članak 10. stavak 1. Direktive 85/374 treba tumačiti na način da trogodišnji zastarni rok predviđen tom odredbom počinje teći od datuma kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, koja je nedvojbeno nastala u vezi s neispravnim proizvodom, i to neovisno o njezinu daljnjem razvoju, zatim za neispravnost proizvoda i za identitet proizvođača te da mu se protivi to da taj rok može početi teći tek od datuma stabilizacije štete.

Drugo pitanje

51 Uvodno, s jedne strane, valja primijetiti da je drugo pitanje suda koji je uputio zahtjev dio posebnog nacionalnog konteksta. Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da se taj sud u biti pita o valjanosti članka 11. Direktive 85/374 polazeći od premise da desetogodišnji rok koji predviđa od stavljanja proizvoda na tržište i po isteku kojeg prestaju prava dodijeljena oštećeniku nije dostatan da oštećeniku koji boluje od progresivne bolesti uzrokovane neispravnim proizvodom omogući podnošenje tužbe za naknadu štete.

52 Naime, u skladu s ustaljenom praksom Coura de cassation (Kasacijski sud), navedenom u točki 26. ove presude, trogodišnji zastarni rok za podnošenje tužbe za naknadu štete, predviđen člankom 10. te direktive, koji je u francusko pravo prenesen člankom 1245-16 Građanskog

zakonika, trebao bi početi teći od datuma stabilizacije štete. U slučaju progresivnih bolesti taj datum stabilizacije može nastupiti nakon isteka tog desetogodišnjeg roka, to jest nakon prestanka prava koja oštećeniku dodjeljuje Direktiva 85/374, na temelju njezina članka 11. Stoga bi, kada bi se tako tumačio članak 10. te direktive, to značilo da bi postojao rizik da tužba za naknadu štete koja bi se mogla podnijeti samo kada se šteta stabilizira postane bespredmetna za oštećenike koji boluju od progresivnih bolesti za koje do stabilizacije zdravstvenog stanja dođe nakon deset godina.

53 Međutim, iz odgovora koji je Sud dao na treće pitanje sadržanog u točki 50. ove presude proizlazi da se to tumačenje ne može prihvatiti. Naime, članak 10. Direktive 85/374 treba tumačiti na način da zastarni rok predviđen tom odredbom počinje teći od datuma kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, koja je nedvojbeno nastala u vezi s neispravnim proizvodom, i to neovisno o njezinu daljnjem razvoju, zatim za neispravnost proizvoda i za identitet proizvođača te da mu se protivi to da taj rok može početi teći tek od datuma stabilizacije štete.

54 Tako definiran početak tijeka zastarnog roka predviđenog tim člankom 10. može nastupiti prije isteka desetogodišnjeg roka predviđenog člankom 11. Direktive 85/374, čak i u slučaju oštećenika koji boluju od progresivnih bolesti, iako pravo na djelotvornu pravnu zaštitu takvih oštećenika može biti zajamčeno.

55 S druge strane, valja istaknuti da su, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, nacionalni sudovi prilikom primjene nacionalnog prava dužni u najvećoj mogućoj mjeri tumačiti nacionalno pravo u skladu s tekstom i ciljem direktive o kojoj je riječ kako bi se ostvario rezultat koji se njome želi postići i stoga postupilo u skladu s trećim stavkom članka 288. UFEU-a (presuda od 6. studenoga 2018., Bauer i Willmeroth, C-569/16 i C-570/16, EU:C:2018:871, t. 66. i navedena sudska praksa).

56 Također valja ustrajati na činjenici da načelo usklađenog tumačenja zahtijeva da nacionalni sudovi učine sve što je u njihovoj nadležnosti, uzimajući u obzir cjelokupno nacionalno pravo i primjenjujući metode tumačenja koje to pravo poznaje, da bi se zajamčila puna djelotvornost direktive o kojoj je riječ i da bi se došlo do rješenja koje je u skladu s ciljem koji se njome nastoji postići (presuda od 6. studenoga 2018., Bauer i Willmeroth, C-569/16 i C-570/16, EU:C:2018:871, t. 67. i navedena sudska praksa).

57 Kao što je Sud presudio, zahtjev takvog usklađenog tumačenja uključuje, među ostalim, obvezu za nacionalne sudove da, po potrebi, izmijene ustaljenu sudsku praksu ako se ona temelji na tumačenju nacionalnog prava koje nije spojivo s ciljevima direktive. Slijedom toga, nacionalni sud ne može, među ostalim, valjano smatrati da nije u mogućnosti nacionalnu odredbu protumačiti u skladu s pravom Unije samo zbog činjenice da se ta odredba ustaljeno tumačila na način koji nije spojiv s tim pravom (presuda od 17. travnja 2018., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, t. 72. i 73. i navedena sudska praksa).

58 U predmetnom slučaju na sudu koji je uputio zahtjev je da u najvećoj mogućoj mjeri ispuni svoju obvezu koja proizlazi iz prava Unije, a sastoji se od provjere, u vezi s načelima navedenima u trima prethodnim točkama ove presude, je li takvo usklađeno tumačenje moguće.

59 Imajući to na umu, svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita je li članak 11. Direktive 85/374, koji predviđa desetogodišnji zastarni rok koji počinje teći od datuma stavljanja proizvoda na tržište, valjan s obzirom na članak 47. Povelje, s obzirom na to da bi oštećenik koji boluje od progresivne bolesti uzrokovane neispravnim proizvodom mogao biti lišen prava pristupa sudu uzimajući u obzir posebnosti takve bolesti.

60 U skladu s ustaljenom sudskom praksom, pravo na djelotvornu sudsku zaštitu, sadržano u članku 47. Povelje, nije apsolutno pravo te su, u skladu s člankom 52. stavkom 1. Povelje, moguća ograničenja tog prava samo pod određenim uvjetima. S tim u vezi, prvo, ta ograničenja moraju biti predviđena zakonom, drugo, ona moraju poštovati bitni sadržaj prava i sloboda o kojima je riječ te, treće, uz poštovanje načela proporcionalnosti, ona moraju biti nužna i zaista odgovarati ciljevima od općeg interesa koje priznaje Unija ili potrebi zaštite prava i sloboda drugih osoba (presuda od 26. siječnja 2023., Ministerstvo na vatrešnite raboti (Upis biometrijskih i genetskih podataka u policijsku evidenciju), C-205/21, EU:C:2023:49, t. 89. i navedena sudska praksa).

61 Najprije, kada je riječ o prvom uvjetu iz prethodne točke, desetogodišnji zastarni rok izričito je naveden u članku 11. Direktive 85/374. U presudi od 2. prosinca 2009., Aventis Pasteur (C-358/08, EU:C:2009:744), Sud je istaknuto da je taj članak 11. rezultat volje za potpunim usklađivanjem na razini Unije, s obzirom na to da predviđa jedinstveni rok po isteku kojeg prestaju prava koja oštećeniku dodjeljuje Direktiva 85/374. Isto tako, navedeni članak 11. kogentno propisuje da taj rok počinje teći od datuma kada je proizvođač stavio na tržište proizvod kojim je uzrokovana šteta, pri čemu kao jedini razlog za prekid navedenog roka navodi pokretanje sudskog postupka protiv tog proizvođača (vidjeti u tom smislu presudu od 2. prosinca 2009., Aventis Pasteur, C-358/08, EU:C:2009:744, t. 37. i 38.).

62 Nadalje, kada je riječ o drugom uvjetu koji se odnosi na poštovanje bitnog sadržaja oštećenikova prava na pristup sudu, iz sudske prakse Suda proizlazi da bitan sadržaj prava na djelotvoran pravni lijek, propisanog člankom 47. Povelje, uključuje, među ostalim elementima, onaj koji se sastoji od toga da osoba koja je nositelj tog prava može pristupiti sudu nadležnom za osiguranje poštovanja prava koja joj jamči pravo Unije i, u tu svrhu, za ispitivanje svih pravnih i činjeničnih pitanja relevantnih za rješavanje spora koji se pred njim vodi (vidjeti u tom smislu presudu od 6. listopada 2020., État luxembourgeois (Pravna zaštita protiv zahtjeva za informacije u području oporezivanja), C-245/19 i C-246/19, EU:C:2020:795, t. 66. i navedenu sudsku praksu).

63 U predmetnom slučaju na temelju odgovora na treće pitanje može se zaključiti da sama bit tog prava nije ugrožena uređenjem uspostavljenim Direktivom 85/374.

64 Naime, kada se šteta sastoji u progresivnoj bolesti, iz točke 47. ove presude proizlazi da Direktiva 85/374 u svakom slučaju oštećeniku koji boluje od takve bolesti omogućuje pristup nadležnom sudu kako bi se priznala njegova šteta na temelju te direktive u roku od tri godine od dana kada je nedvojbeno nastala šteta povezana s neispravnošću proizvoda tako da je taj oštećenik znao ili morao znati za postojanje te štete, neovisno o njezinu daljnjem razvoju.

65 Isto tako, iz točaka 53. i 54. ove presude proizlazi da ni činjenica da je taj trogodišnji zastarni rok dio desetogodišnjeg zastarnog roka predviđenog člankom 11. te direktive ne može povrijediti to pravo. U tom pogledu valja podsjetiti na to da taj članak 11. predviđa prekid tog drugog roka ako tijekom tog desetogodišnjeg razdoblja oštećenik o kojem je riječ pokrene sudski postupak protiv proizvođača.

66 Osim toga, kao što proizlazi iz ispitivanja prvog pitanja, uspostava takvog sustava ne ugrožava eventualnu primjenu nacionalnog sustava ugovorne ili izvanugovorne odgovornosti ili posebnog sustava odgovornosti koji postoji u trenutku priopćavanja Direktive 85/374. Kao što proizlazi iz članka 13. i trinaeste uvodne izjave te direktive, ona ne utječe na takvu primjenu (vidjeti u tom smislu presudu od 2. prosinca 2009., Aventis Pasteur, C-358/08, EU:C:2009:744, t. 43.).

67 Usto, iz točke 47. ove presude proizlazi da se Direktivi 85/374 ne protivi ni to da oštećenik, nakon što mu je priznata naknada štete na temelju te direktive i nakon što je ishodio početnu naknadnu štete, može nadalje zahtijevati, u više faza ako je to potrebno, dodatnu naknadu te štete ako se ona bude razvijala, što je pak na državama članicama da predvide.

68 Naposljetku, kada je riječ o trećem uvjetu, Sud je istaknuo da je, kao što proizlazi iz desete uvodne izjave Direktive 85/374, ujednačavanje pravila o zastari koje se njome nastoji postići zakonodavac Unije želio kako u interesu oštećenika tako i u interesu proizvođača (presuda od 2. prosinca 2009., Aventis Pasteur, C-358/08, EU:C:2009:744, t. 39.).

69 S jedne strane, to usklađivanje pravila o zastari doprinosi općem cilju izraženom u prvoj uvodnoj izjavi Direktive 85/374, koji se sastoji u uklanjanju razlika između nacionalnih pravâ koje bi mogle dovesti do razlika u razini zaštite potrošača unutar Unije. S druge strane, u skladu s jedanaestom uvodnom izjavom Direktive 85/374, njezin je cilj na razini Unije ograničiti odgovornost proizvođača na razumno razdoblje, s obzirom na to da proizvodi zastarijevaju, razvijaju se viši sigurnosni standardi te da znanost i tehnologija neprekidno napreduju (presuda od 2. prosinca 2009., Aventis Pasteur, C-358/08, EU:C:2009:744, t. 40. i 41.).

70 Sud je isto tako istaknuo da se volja zakonodavca Unije sastoji u tome da sustav objektivne odgovornosti ustanovljen Direktivom 85/374 ograniči posebnim vremenskim ograničenjima. Naime, valja voditi računa o činjenici da taj sustav za proizvođača nosi veće opterećenje od tradicionalnog sustava odgovornosti kako se ne bi narušio tehnološki razvoj te kako bi se očuvala mogućnost osiguranja od rizika vezanih za tu posebnu odgovornost (vidjeti u tom smislu presudu od 2. prosinca 2009., Aventis Pasteur, C-358/08, EU:C:2009:744, t.42.).

71 Osim toga, valja podsjetiti na to da je Sud priznao da zaštita potrošača nije apsolutna i da je određivanje razumnih prekluzivnih rokova za pokretanje postupaka u interesu pravne sigurnosti u skladu s pravom Unije (presuda od 22. travnja 2021., Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, t. 57. i navedena sudska praksa).

72 Usto, valja istaknuti da se situacija oštećenika koji boluje od progresivne bolesti razlikuje od situacije oštećenika koji boluje od latentne bolesti.

73 U potonjem slučaju točno je da je u svojoj presudi od 11. ožujka 2014., Howald Moor i dr. protiv Švicarske (CE:ECHR:2014:0311JUD005206710, t. 78. i 79.), Europski sud za ljudska prava smatrao da „činjenica da oštećenik ne može znati da boluje od određene bolesti predstavlja okolnost koju treba uzeti u obzir prilikom izračuna zastarnog roka”. S obzirom na izvanredne okolnosti, taj je sud mogao smatrati da je primjena takvih rokova ograničila oštećenikovo pravo na pristup sudu u njegovoj samoj biti.

74 Međutim, iako se oštećenik koji boluje od progresivne bolesti nalazi u neizvjesnoj situaciji kada je riječ o razvoju njegova zdravstvenog stanja, on nije lišen pristupa sudu ako šteta povezana s neispravnošću proizvoda može nedvojbeno nastati u roku od deset godina, koji je predviđen člankom 11. Direktive 85/374, tako da mu nisu povrijeđena prava.

75 Stoga se ne može pozvati na načela koja je Europski sud za ljudska prava razvio u svojoj presudi od 11. ožujka 2014., Howald Moor i dr. protiv Švicarske (CE:ECHR:2014:0311JUD005206710), kako bi se pobijala valjanost članka 11. Direktive 85/374 kada je riječ o oštećeniku koji boluje od progresivne bolesti uzrokovane neispravnim proizvodom.

76 Iz prethodnih razmatranja proizlazi da ispitivanje drugog pitanja nije otkrilo elemente koji bi utjecali na valjanost članka 11. Direktive 85/374.

Troškovi

77 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (drugo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 13. Direktive Vijeća 85/374/EEZ od 25. srpnja 1985. o približavanju zakona i drugih propisa država članica u vezi s odgovornošću za neispravne proizvode**

   treba tumačiti na način da mu se:

   ne protivi to da osoba kojoj je prouzročena šteta neispravnim proizvodom zahtijeva naknadu te štete od proizvođača na temelju općeg sustava subjektivne odgovornosti pozivajući se na činjenicu da je na tržištu zadržan proizvod za čiju neispravnost proizvođač zna ili na to da je proizvođač povrijedio svoju obvezu dužne pažnje u pogledu rizika povezanih s proizvodom odnosno na bilo koje drugo skrivljeno postupanje koje je povezano sa sigurnosnim nedostatkom neispravnog proizvoda.

2. **Članak 10. stavak 1. Direktive 85/374**

   treba tumačiti na način da:

   trogodišnji zastarni rok predviđen tom odredbom počinje teći od datuma kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, koja je nedvojbeno nastala u vezi s neispravnim proizvodom, i to neovisno o njezinu daljnjem razvoju, zatim za neispravnost proizvoda i za identitet proizvođača te da mu se protivi to da taj rok može početi teći tek od datuma stabilizacije štete.

3. **Iz prethodnih razmatranja proizlazi da ispitivanje drugog pitanja nije otkrilo elemente koji bi utjecali na valjanost članka 11. Direktive 85/374.**

Potpisi